

УДК 94(477):[930.2:314.151.3-054.72-057.85(=161.2)(477.83/.86:477.4/.6)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2026.34.08>

ГАЛИЦЬКО-НАДДНІПРЯНСЬКІ ВІДМІННОСТІ В ЕМІГРАЦІЙНОМУ ЛІТЕРАТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Зубко Ольга,

кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри історії та археології

Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)

ORCID ID: 0000-0002-7052-1472

*Метою статті є розгляд галицько-наддніпрянських відмінностей – регіональних ідентичностей, початки яких сягають доби Української революції, з подальшим осмисленням їх в еміграційній літературі та джерелах особового походження. **Методологія дослідження** базується на загальноісторичних принципах визначеності, конкретності, пізнаваності, причинності із залученням вузькоісторичних методів, таких як вчитування у текст (дослідницькі роздуми про те, за яких обставин та умов подана в тексті та або інша інформація); дослідницька транслітерація думок та слів авторів текстів (дослідницькі небайдужість, емпатія та співпереживання); співставлення або виділення дослідником уривків текстів, дотичних до теми, які структуруються за «фактами», «контекстами», «суб'єктивною значущістю» для аналізу отриманого формалізованого матеріалу з погляду повторюваності інформації. **Наукова новизна** полягає в актуалізації публікацій Юрія Липи, Фотія Мелешка, Івана Кедрина-Рудницького, які обґрунтовують регіональну ідентифікацію УНР (наддніпрянців) і ЗУНР (галичан) як культурно-історичні та соціально-економічні чинники. **Висновки.** Галицько-наддніпрянські відмінності, корені яких сягають доби Української революції, було проілюстровано міркуваннями Юрія Липи, Фотія Мелешка, Івана Кедрина-Рудницького, як учасників Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., та сучасного дослідника галицької ідентичності Василя Расевича. У контексті конструювання минулого під конкретний кон'юнктурний проект у галицько-наддніпрянських відмінностях переважаючим виявився чинник історичної розірваності «єдиного тіла» української нації. Саме він яскраво зафіксував культурні, мовні, конфесійні, психологічні відмінності, які ускладнювали формування національної ідентичності в спільному темні та з однаковою потужністю, і які «лобтують», на жаль, і посьогодні. У контексті вибіркового підходу при конструюванні минулого в галицько-наддніпрянських протиріччях переважає національна (етнографічна) ідентичність. А розгляд цих відмінностей через історичні стереотипи та кліше «визначив» ставлення громадськості до територіального устрою України, як безпосередньо в добу Української революції, так і в наш час в реаліях російсько-української війни.*

Ключові слова: Трифон Янів, Всеволод Змієнко, Юрій Липа, Фотій Мелешко, Іван Кедрин-Рудницький, Українська революція, Армія УНР, ідентичність, українська еміграція, конструювання минулого, ідеологічні стереотипи, історичні кліше.

Zubko Olha. Galician-Dnieper differences in the emigration literary and historical context

*The purpose of the article is to consider the Galician-Dnieper differences - regional identities, the beginnings of the discovery of which date back to the times of the Ukrainian Revolution with their further understanding in emigration literature and sources of personal origin. **The research methodology** is based on the general historical principles of certainty, concreteness, knowability, causality with the involvement of narrow historical methods, such as reading into the text (research reflections on the circumstances and conditions under which this or that information is presented in the text); research transliteration of the thoughts and words of the authors of the texts (research concern, empathy and sympathy); comparison or selection by the researcher of excerpts of texts relevant to the topic, which are structured according to "facts", "contexts", "subjective significance" for the analysis of the received formalized material from the point of view of the repeatability of information. **The scientific novelty** lies in the updating of the publications of Yuriy Lypa, Fotii Meleshko, Ivan Kedryn Rudnytskyi, which substantiate the regional identification of the UNR (people of the Dnieper region) and the ZUNR (people of Galychyna) as cultural, historical and socio-economic factors. **Conclusions.** The Galician-Dnieper differences were illustrated by the considerations of Yuriy Lypa, Fotii Meleshko, Ivan Kedryn Rudnytskyi, as participants in the National Liberation Struggles of 1917–1921 and the modern researcher of Galician identity Vasyl Rasevych. In the context of constructing the past for a specific opportunistic project, the factor of the historical disintegration of the "single body" of the Ukrainian nation was predominant in the Galician-Dnieper differences. It was it that vividly recorded the cultural, linguistic, confessional, psychological differences that complicated the formation of national identity at a common pace and with the same power, and which, unfortunately, "exist" today. In the context of a selective approach to constructing the past in the Galician-Dnieper contradictions national*

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

(ethnographic) identity prevails. And the consideration of these differences through historical stereotypes and clichés "determined" the public's attitude to the territorial structure of Ukraine, both directly during the time of the Ukrainian Revolution and in our time in the realities of the Russian-Ukrainian war.

Key words: Tryfon Yaniv, Vsevolod Zmienko, Yuriy Lypa, Fotii Meleshko, Ivan Kedryn-Rudnytskyi, Ukrainian revolution, UNR Army, identity, Ukrainian emigration, constructing the past, ideological stereotypes, historical clichés.

Постановка проблеми. У березні-квітні 2014 р. Центром імені О. Разумкова та Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва в рамках проєкту «Ставлення громадян України до різних варіантів її територіального устрою» та в межах нової платформи соціологічної діяльності – так званої «громадської соціології» – було опитано 2 010 респондентів у 24 областях України, АР Крим та в м. Києві. В обох опитуваннях респондентам було поставлено пряме питання: «Чи існують між західними та східними регіонами України настільки глибокі історичні суперечності, мовні та культурні відмінності, економічні диспропорції, що в перспективі вони можуть роз'єднатися і/або створити свої держави або увійти до складу інших держав?». Більша половина опитаних громадян України відповіла, що не вважає відмінності між регіонами занадто глибокими, тоді як третина опитаних дала позитивну відповідь на це питання [1]. Соціологами також було відзначено, що зростання сприйняття суспільною свідомістю неоднорідності країни та протиріч між регіонами відбулось за період Євромайдану і формування нової влади в країні: якщо у західному та центральному регіонах лише кожний п'ятий-шостий з опитаних погодився з наявністю глибоких суперечностей, здатних призвести до роз'єднання країни, то на сході та півдні таку думку поділяло в 2–3 рази більше громадян, а на Донбасі таких виявилось більше половини (58%) [1].

В умовах повномасштабної російсько-української війни проблема відмінностей між західними та східними регіонами не зникла з порядку денного. Вона стала тим політтехнологічним маніпулятивним методом, який активно використовується російською федерацією у «війні» за історію. Не відкидаючи наратив ворога щодо відмінностей між «східними» та «західними» українцями, мусимо зазначити, що питання своїми коріннями сягає доби Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. і тих протиріч, які унеможливили реальне возз'єднання УНР і ЗУНР.

Огляд джерел і літератури. У новітній українській історіографії історична несхожість Галичини та Наддніпрянщини через чутливість й фактичну «небажаність» в публічному просторі – у фокусі уваги вузького кола фахівців, зокрема Василя Расевича та Василя Гулая.

Різниця галицької та наддніпрянської ідентичностей стала помітною під час Української революції. Юрій Липа, Фотій Мелешко, Іван Кедрин-Рудницький, як безпосередні учасники тих подій, перебуваючи в еміграції, через 20 і 50 років згадували, описували, акцентували та аналізували відмінності характеру і поведінки галичан й наддніпрянців у своїх мемуарах, художніх, публіцистичних творах.

Наддніпрянці Юрій Липа (1900–1944) та Фотій Мелешко (1889–1970) галицько-наддніпрянські протиріччя розкривали з практичної точки зору: кризь призму однієї й тої самої постаті «одеського галичанина» Трифона Яніва (1888–1920) – Командувача Південно-Східною групою військ [2] і наймолодшого генерала в історії Армії УНР. Для Юрія Липи Янів – яскраве уособлення «Українського П'ємонту» – центру національного відродження та модернізації українських земель, об'єднуюча ланка тривалої та плідної співпраці між галицькою та південноукраїнською інтелігенцією [3]. До усього, Липа симпатизував керівнику «Одеської Січі» ще й тому, що свого часу сам був одеським січовиком: «...Командував і вишколював «Січ» спочатку Янів...» [4, с. 47], [5, с. 47]. «...Перші тижні Військово-Революційний Комітет дав йому вчити військовості середньошкільну молодь. Пізніше полковник Сахно-Устимович прийняв його до піхоти в ранзі поручника...» [6, с. 24].

Т. Янів став прообразом героя новели Ю. Липи «Гринів» (1936). Автор показав його зразковим вояком і відповідальним командиром, про перемоги якого склали легенди і свої, і вороги; мучеником, котрий віддав молоде життя за братів-українців, яких «не міг покинути в найтяжчу хвилину», коли вони «себе шукали на всіх роздоріжжях» [6, с. 31, 40].

Тоді як для Фотія Мелешка Янів – персоніфікація майже усього негативного в «галицькій ментальності» [7]. «...Ми хотіли почути від Янова, як від команданта, як виглядає наша загально-військова справа та які надії, коли підемо вперед, а він нам говорить про себе, про свою особу. І вже зовсім не до речі зробив таку вставку: «Коли я ще вчився в семінарії, то взявся був за критику Вагнера. І, уявіть собі, прошу панів, мав великий успіх». Я гадав, що за цими словами наступить якийсь речевий загального характеру висновок, а він: «Вже тоді намічалось, що я стану великим чоловіком, знаменитістю. І от воно ся стало. Вірю, що ся підійму ще вище...»... Помічником такого молодого отамана Янова, начальником оперативного відділу був полковник генштабу В. Змієнко. Мені він казав: «Із цим дурним Яновим нічого путнього не можна робити. Пробоє до всього втручатись, не розуміючись у військовому ділі...» [8, с. 63–64].

Оцінка Ф. Мелешка, у якій «недолугість» галичанина Т. Янева як військового діяча протиставляється фаховості начальника штабу – наддніпрянця, одесита В. Змієнка (1886–1938), не зводиться до випадкового чи суто заангажованого судження. Закид щодо «малолітності» командувача групою військ у Мелешка виступає не самодостатнім аргументом, а радше риторичним підсиленням загальної характеристики, де ключовим є сумнів у придатності Янева до ролі керівника. Натомість професійні якості В. Змієнка в його викладі не ставляться під питання; показово, що саме В. Змієнко у структурі управління фактично посідав становище другої особи після Т. Янева і був старшим за нього лише на два роки, отже апеляція до «малолітності» командувача не пояснює контрасту в оцінках і лише підкреслює спрямованість критики на його керівні якості та службовий авторитет.

Негативне сприйняття Янева, за наведеними свідченнями, мало і практичний вимір, позначаючись на характері взаємодії в службових поїздках та переговорах, які здійснювалися в інтересах УНР і фронту. Делегати прагнули мінімізувати його участь у місіях, де вирішувалися політико-військові питання. Показовим є епізод підготовки зустрічі в Одесі з представниками влади УНР та французької сторони, коли інспектор Південно-Східної групи військ волів бачити серед переговорників не командувача Т. Янева, а начальника оперативного відділу, помічника командувача – полковника Генерального штабу В. Змієнка [2], [8, с. 67, 71]. Подібна логіка простежується і надалі: навіть у пізніших поїздках, коли В. Змієнко вже очолював Східний фронт, делегація на зустріч з урядовим міністром в Одесі схилялася до виїзду без участі Т. Янева.

Натомість галичанин Іван Кедрин-Рудницький (1896–1995) пояснював появу поділу на «галичан» і «наддніпрянців» через різницю політичного досвіду, сформованого в умовах різних окупаційних режимів, «в умовах «двох психік»». За таких обставин відмінність між галичанами та наддніпрянцями не заперечувала спільну усім національну лояльність, що, на його думку, позначалася на практиці державного проводу (державної влади – О. З.) у 1918 р., коли на чолі галичан стали «добрі австрійські парламентаристи, але не державні мужі» [9, с. 56–57]. Водночас у власних спогадах про середовище Січових стрільців Кедрин-Рудницький підкреслював інше: на рівні фронтової та організаційної спільноти регіональні межі втрачали значення, а діячі галицького й наддніпрянського походження – від Є. Коновальця й А. Мельника до М. Безручка, В. Змієнка та інших – «своїми поглядами і своєю психікою ні трохи не відрізнялись», і «ніхто з них не думав про поділ українців» за регіональними ознаками [8, с. 74].

Василь Расевич майже через сто років спростовує «галицьку ментальність» неприпустимістю «хибних та надмірних узагальнень, приписування величезним колективам поведінкових рис, характерних для окремих індивідуумів» [10], [11].

А Василь Гулай регіональну ідентичність мешканців Галичини та «галицький автономізм» подає як локальний патріотизм та громадянську солідарність [22].

Метою статті є розгляд галицько-наддніпрянських відмінностей – регіональних ідентичностей, як політичних елементів, у еміграційних літературі та джерелах особового походження.

Виклад основного матеріалу. Поділяємо думку Василя Расевича про те, що галицько-наддніпрянські відмінності доби Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. у ХХ–ХХІ ст. варто розглядати у контексті: 1) у конструювання минулого під конкретний кон'юнктурний проект; 2) у вибіркового підходу при конструюванні минулого; 3) історичних стереотипів і кліше [10].

Почнемо з *конструювання минулого під конкретний кон'юнктурний проект*, нагадавши, що під «кон'юнктурою» розуміється сукупність певних умов, збігів обставин, стану речей, здатних впливати на вирішення якої-небудь справи, розв'язання якогось питання [12]. Українська революція 1917–1921 рр. була одним із таких кон'юнктурних проектів. Соціалізація та політизація етнічної ідентичності українців у вирі революції надзвичайно прискорилася і засвідчили формування національної ідентичності. До п'яти об'єктивних факторів національної ідентифікації (спільності території, держави (чи схожого політичного статусу), мови, культури та історії) додався суб'єктивний показник – національна свідомість [13, с. 67]. За цим суб'єктивним показником, зрозуміло, домінувала Галичина.

Наприклад, весною 1918 р. український січовий легіон перетворився у формацію, яка діяла не тільки і не стільки як військова одиниця, а як політична організація. Спілкуючись із наддніпрянцями, галичани виступали в першу чергу як українські державники, пояснюючи наддніпрянцям значення самостійності України, знайомили їх з соборницькою політикою Центральної Ради, розповідали про становище Галичини та її прагнення, а також про свій легіон та його мету. Навіть свій транспорт вони використовували як наочну агітацію за українську самостійність, прикрашаючи його жовто-блакитними прапорами і цитатами з Шевченкового «Кобзаря».

Юрій Липа згадував, що: «Уніформою «Січі» був кашкет з жовтоблакитними стрічками і знаком архистратига Михаїла. Команда була всі усусівська, із команд Богданівського полку прийняли тільки

привітання. Щодня по вправах читали «На Позір!» уривки з книжки О. Назарука «Слідами У. С. С.» або щось подібного» [4, с. 47]. До усього галичани активізували діяльність багатьох місцевих культурно-просвітницьких інституцій [13, с. 69]. У тій же революційній Одесі галичани активно відвідували «Українську хату», відроджену «Просвіту» і «Український клуб».

А Фотій Мелешко, зі свого боку, відзначав: «...Липа правдиво відмітив захоплення свого часу наддніпрянців галичанами. Було воно, і то в широких розмірах, на Наддніпрянській Україні... Наддніпрянці колись вважали галичан за українців першого гатунку. Галичани наддніпрянців за таких ніколи не мали, бо вони люди холодного, практичного розуму, а не чуттєвих сентиментів, які в наддніпрянців часто панують над розумом. Галичанам, скажімо, могли імпонувати наддніпрянські генерали, які могли навіть стати в Галицькій армії начальними вождями, але ніколи їм не заімпонував би наддніпрянський старший десятник. І коли б він був наймудріший і найхоробріший, то галицькі українці ним би не захопилися би. Усе б залишалися такими мудрими, що не дали б тому старшому десятникові під командування цілу окрему армію. Не тільки полковники, а й молодші старшини не стукали б перед тим старшим десятником закаблуками й не ставали б перед ним струнко, аж поки він до всіх своїх військових здібностей не добув би належно потрібного старшинського вишколу та відповідного чину. А ось старший десятник галичанин Янів ріс в Одесі між наддніпрянцями, немов із води, як отой гоголівський ревізор... І то тільки тому, що галичанам беззастережно вірили...» [8, с. 60–61].

У добу Української держави, коли до влади прийшли політичні сили, зорієнтовані на кадрове російське офіцерство та проросійських прихильників, галичани в українських губерніях сприйняли це за виклик і вважали за свій громадянський обов'язок протистояти русифікаторським елементам і наступу шовіністичних кіл на надбання українського визвольного руху.

Кульмінація сталася за постановня 1 листопада 1918 р. Західноукраїнської Народної Республіки та Польсько-української війни: військова підтримка з боку Великої України, що надійшла наприкінці грудня 1918 р., на жаль, не мала високих бойових і моральних ознак. Як згадував генерал-полковник М. Омелянович-Павленко (1878–1952): «З першими поважними втратами у лавах наддніпрянців почулася голосна критика всіх оперативних розпоряджень, а далі: «Чого ми будемо воювати за чужу землю, хіба у нас своєї мало?», «Поляки теж наші брати...». Коли всі «аргументи» були вичерпані, то наддніпрянські частини просто відмовилися продовжувати наступ» [14, с. 121].

Не врятував ситуацію і Акт Злуки. Той же М. Омелянович-Павленко відзначав, що «було б неправильним рахувати, що сама ідея соборності була таким великим знаряддям, яке могло б навіть змусити Українську Галицьку Армію кинути Західний фронт й обернути вістря своїх багнетів проти другої небезпеки, що нестримною лавиною котилась на Велику Україну... На перешкоді цьому був той самий «Збруч»» [14, с. 132]. Під метафорою «Збруча» розумілися ті ж політична, культурна та психологічна різниця, що зумовила відмінні ціннісні установки галичан та наддніпрянців, витворені протягом тривалого часу відокремленого бездержавного життя за різних історичних умов.

Отже, у галицько-наддніпрянських відмінностях переважаючим у ті буремні роки виявився чинник історичної розірваності «єдиного тіла» української нації. Саме він яскраво зафіксував культурні, мовні, конфесійні, психологічні відмінності, які ускладнювали формування національної ідентичності в спільному темпі та з однаковою потужністю, і які «побутують», на жаль, і посьогодні.

Розглядаючи галицько-наддніпрянські відмінності у контексті *вибіркового підходу при конструюванні минулого*, звертаємо увагу, що під вибірковістю розуміємо здатність зосереджуватися на певних об'єктах, явищах чи інформації, ігноруючи інші [15]. А ось національна ідентичність є ототожненням особистості з національною спільнотою, що базується на стійкому емоційному зв'язку [16]. І це за умови того, що, насправді ніякої наднаціональної галицької ідентичності не існувало. Існували галицькі поляки, українці, євреї, вірмени, німці-протестанти, які навіть в умовах монархії Габсбургів, попри серйозні заходи центральної влади, ніколи не перетворилися у спільноту з домінантною імперською ідентичністю. Причиною всьому був польський національний рух, його потуга і соціально-політична структурованість. За таких обставин в українців не існувало особливих перспектив: вони могли бути або поглинутими сильнішим польським проектом, або могли розбудовувати свій, конкурентний до польського, рух. Українці визначилися на користь другого. Саме тому в листопаді 1918 р. вибухнула Польсько-українська війна, яка тривала вісім місяців і закінчилася поразкою українців. Тоді і поляки, і українці Галичини зреклися своєї галицькості. Поляки вважали австрійську Галичину періодом свого напівколоніального існування, а українці ринулися в бік ідеї Великої України. Євреї за одну ніч опинилися перед вибором: або вони стають лояльними польськими громадянами, або мусять шукати свого щастя десь далеко поза межами Галичини. Стара австрійська Галичина припинила існування. Залишився тільки сентиментальний міф про старі-добрі часи [11].

Однак, завдяки національній ідентичності в умовах російсько-української війни так звана галицькість успішно проявляє себе через легендарну пісню українських січових стрільців «Ой у лузі, червона калина», яка стала потужним символом прагнення українців до свободи. Навіть Юрій Липа, згадуючи одеського галичанина Трифона Яніва, писав: «Перше, чого він нас навчив, це було «Ой у лузі червона калина»» [4, с. 47].

Принагідно нагадаємо, що вперше «Ой у лузі червона калина» прозвучала в 1912 р. під час вистави «Сонце Руїни» у львівському театрі товариства «Руська бесіда». У виставі йшлося про боротьбу становлення державності в період «Руїни». «Сонцем Руїни» виступав гетьман Петро Дорошенко, котрий прогнунув визволити Україну з-під влади Польщі та росії. Тому режисер Степан Чарнецький вибрав «Ой у лузі червона калина» як символ боротьби. У червні 1914 р. виставу зіграли в Стрию. Службовець української каси, такий собі пан Іваницький, почув тоді цю пісню. А через два місяці почалася Перша світова війна. Почалося формування Українських січових стрільців. Пан Іваницький якось наспівав її Григорію Труху (1894–1959) – командирі УСС, за сумісництвом поету. Той, захоплений почутим, додав строфи про битву з московським військом: «Марширують наші добровольці на кривавий тан, визволяти наших українців з московських кайдан». З цього часу «Ой у лузі червона калина» стала гімном УСС, згодом – Української Галицької Армії. А в роки Другої світової війни та до 1991 р. за її виконання можна було потрапити за ґрати, в Сибір або й зовсім втрати життя [17].

Та найбільше й найширше галицько-наддніпрянські відмінності «виявили» себе крізь історичні стереотипи та кліше: від «Великої України» та «Великої Галичини» до «Великої України» і «маленької Галичини», а то й до ЧУГА (Червоної Української Галицької Армії). Від Липиного «Там для нас була земля обітована, там можна було говорити про свободу і – чиж може бути більше щастя – приготувлюватися до боротьби за ту свободу» [18, с. 9] до «отаманії» Мелешка, зокрема про «отамана Янева»: «...Отаманія дійшла свого вершка. Суцільні події просто просилися залізної руки, одної волі, зверхньої військової сили, авторитету, уміння підбирати та призначати добрих комендантів на командування окремими частинами. Тільки немилосердний вождь, що мав би перед собою одну найвищу мету – добро Батьківщини – міг би покінчити з отаманією, та із здеморалізованих, окремих, ні від кого незалежних, що нікому не хотіли підлягати частин, зробити боєздатну армію...» [8, с. 61]. «Одного вечора намірився я відрекондуватися отаману Яневу... Отаман Янів прийняв нас у своєму сальон-вагоні... Уже одна його миршавенька постать мене розчарувала. Молодий парубчак у зеленому однострої. І певне навмисне запустив борідку, щоб мати поважніший вигляд... Говорив він чистою, простою галицькою говіркою. Інтелігенція не відповідала більше, як старшому десятнику... Говорив штучним баском та все бундючився. Не відмовився він, коли призначали його на цей високий і відповідальний пост певно тільки тому, що на військовому ділі не розумівся, а манії величкості, цієї недуги, яка під час народних здвигів робиться пошестю, йому не бракувало...» [8, с. 62–63].

Нагадаємо, Ф. Мелешко постійно порівнював Трифона Янева і Всеволода Змієнка, попри бойові досвіди обох, підкреслюючи неадаптивність першого та фаховість другого (Миколаївську академію Генерального штабу, відзнаки за хоробрість (зокрема Георгіївську (золоту) зброю), службу на дивізійному і корпусному рівнях управління (включно з виконанням до призначення Янева обов'язків командувача Південно-Східної групи військ, а після його призначення – обов'язків помічника командувача) [20, с. 5], [21, с. 59–60].

«...Щойно після побуту Пілсудського (1867–1935) у Вінниці (16 травня) (16 травня 1920 р. у Вінницю, де на той час розміщувався Уряд УНР, Юзеф Пілсудський прибув, аби взяти участь в урочистостях, присвячених переможним битвам Війська Польського та Армії УНР проти радянсько-більшовицьких військ у травні 1920 р., і провести переговори з Петлюрою. – О. З.) інтернованим галичанам поставлено до вибору: або армія УНР, або польський полон. В польський полон згодилося добровільно 2 070 стрільців і підстаршин і 7 старшин. До армії УНР «зарєструвалося» 330 людей, у більшості старшин. Багато людей повтікало або примостилося у Армії УНР на власну руку, користаючи зі знайомств чи прихильності окремих осіб. Але справа й «реєстрованих» протяглась, поки до Вінниці не приїхав генерал Павленко (йдеться про генерала М. Омеляновича-Павленка – О. З.) та не забрав усіх (30 травня) зі собою до Могилева Подільського, звідки поприділювали їх до різних частин армії УНР (здебільшого до V Херсонської Дивізії, що саме формувалася в районі Ямполья над Дністром. Такі були останні дні колишнього II Осадного Корпусу (колишня I Бригада УСС – О. З.)...» [18, с. 6].

Вагомо, що на травень 1920 р. УГА вже «почервоніла». Це сталося у проміжку з 28 січня по 2 лютого 1920 р. у тій же Вінниці, де ревком галицьких вояків вступив у переговори з Червоною армією. Таким чином три переформовані у бригади галицькі корпуси опинилися в складі трьох різних радянських дивізій. Галичани знали, що боротьба між більшовиками й Польщею розгориться. Це був один з мотивів

укладання угоди з червоними: повернутися разом з ними до Галичини й відновити українську державність. А що під червоним прапором – це питання вже було другорядним. Спочатку потрібно було викинути окупанта з власної території, а там вже розбиратися з більшовиками. Однак Варшавський договір 1920 р. все перекреслив. Для багатьох галичан це були несподіванка та шок. І саме вони обумовили те, що багато галицьких стрільців не захотіли продовжувати боротьбу в лавах армії Симона Петлюри (1879–1926). ЧУГА, а відповідно галицькість, визначалася відтоді як роз'єднаність, деморалізація, ненадійність. Для українців в цілому, а на Сході України зокрема, це перенесло та вихлюпнулося в переконання про стереотипне, тобто усталене, зрадництво західних українців.

Висновки. Галицько-наддніпрянські відмінності, корені яких сягають доби Української революції, було проілюстровано міркуваннями Юрія Липи, Фотія Мелешка, Івана Кедрина-Рудницького, як учасників Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. та сучасного дослідника галицької ідентичності Василя Расевича.

У контексті конструювання минулого під конкретний кон'юнктурний проєкт у галицько-наддніпрянських відмінностях переважаючим виявився чинник історичної розірваності «єдиного тіла» української нації. Саме він яскраво зафіксував культурні, мовні, конфесійні, психологічні відмінності, які ускладнювали формування національної ідентичності в спільному темпі та з однаковою потужністю, і які «побутують», на жаль, і посьогодні. У контексті вибіркового підходу при конструюванні минулого в галицько-наддніпрянських протиріччях переважає національна (етнографічна) ідентичність. А розгляд цих відмінностей через історичні стереотипи та кліше «визначив» ставлення громадськості до територіального устрою України, як безпосередньо в добу Української революції, так і в наш час в реаліях російсько-української війни.

Література:

1. МатеріалиКруглогостола«РегіониУкраїни:щонасроз'єднуєтаоб'єднує?»—поглядисоціологів.ХНУ,18.04.14р.*Факультет соціології. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.* URL: <https://sociology.knu.ua/uk/news/materiali-kruglogo-stolu-regioni-ukrayini-shcho-nas-roziednuie-ta-shcho-obiednuie-poglyadi> (дата звернення: 18.01.26).
2. Посвідчення, перепустки, відомість про проходження служби, квитанції, рапорт для отримання грошової допомоги; листи до В. Ю. Змієнка військових установ та Українського громадського комітету в Чехословаччині та його лист до Андрія; опис майна В. Ю. Змієнка, 24.03.1919 – 27.09.1923. *ЦДАВО України.* (Центр. Держ. арх. вищ. орг. влади та управління України). Ф. 647. Оп.1. Спр.1.
3. Музичко О. Трифон Янів – легендарний отаман Одеського плацдарму Української революції. *Універсум. Незалежний погляд з України.* URL: <https://universum.lviv.ua/previous-site/journal/2012/3/muz.htm> (дата звернення 18.01.2026).
4. Липа Ю. Одеська «Січ». *Українське Козацтво. Квартальник Українського вільного козацтва.* 1979. Ч. 3–4 (56–57) С. 46–48.
5. Ковальчук М. Українські військові частини в Одесі за Центральної Ради: формування, організація, бойовий шлях. *Український історичний журнал.* 2017. № 3. С. 46–66.
6. Липа Ю. Нотатник 3. Львів: Хоргиця, 1937. 159 с.
7. Мілотін С. Ю. Фотій Мелешко: воїн, письменник, мемуарист. Кропивницький: ТОВ «Поліграф-Сервіс», 2024. 200 с.
8. Мелешко Ф. Південно-Східна група Армії УНР. *Вісті комбатанта. Український військовий журнал.* 1970. Ч. 3–4 (46–47). С. 60–71.
9. Кедрин І. Життя – події – люди. Спомини і коментарі. Нью Йорк: Видавнича Кооператива «Червона калина», 1976. 724 с.
10. Расевич В. Галичани. Частина перша. *ZAXID.NET.* URL: https://zaxid.net/galichani_chastina_persha_n1125730 (дата звернення: 18.01.2026).
11. Расевич В. Історичні підвалини державності Галичини. Частина друга. *ZAXID.NET.* URL: https://zaxid.net/istorichni_pidvalini_derzhavnosti_galichini_chastina_druga_n1278527 (дата звернення: 18.01.2026).
12. Кон'юктура. *Словник. Портал української мови та культури.* URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%BE%D0%BD%27%D1%8E%D0%BD%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0> (дата звернення: 21.01.2026).
13. Басара-Тиліщик Г. Розвиток української національної ідентичності на Наддніпрянщині у 1917 – на початку 1919 рр.: галицький чинник. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр.* 2010. Вип. 5. С. 61–82.
14. Омелянович-Павленко М. Спогади командарма (1917–1920). Київ: Темпора. 2007. 608 с.
15. Вибірковий. *Словник. Портал української мови та культури.* URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9> (дата звернення: 22.06.2026).
16. Нагорна Л. П. Національна ідентичність. *Інститут історії. НАН України. Електронна бібліотека.* URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Identychnist_nacionalna (дата звернення: 22.01.2026).
17. Байдак М. Не тільки «Ой у лузі червона калина»: що треба знати про Українських січових стрільців. *ВІЛЕДЖ.* URL: <https://www.village.com.ua/village/podcasts/simple-words-ua/330945-vulitsya-stepana-banderi-epizod-2-sichovistriltsi> (дата звернення: 20.01.2026).

18. Липа Ю. Галичани над морем (Одеса 1917–1918). *Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту*. 1936. Ч. 3. С. 7–12.
19. Марітчак Т. Останні дні II Осадного Корпусу. Декілька завваг з приводу спомину о. І. Бобиляка. *Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту*. 1936. Ч. 3. С. 3–6 .
20. Некролог В. Змієнка. *Діло*. 01.11.1938.
21. Крет М. Фонди ЦДАВО України як джерело дослідження діяльності генерал-хорунжого Армії УНР Всеволод Змієнка. *Воєнно-історичний вісник*. 2024. 3(53). С.59–60. DOI: <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-53-3-58-67>
22. Гулай В. Регіональна ідентичність мешканців Галичини та «галицький атономізм»: сучасні політико-культурні та інституційно-процедурні практики. *Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/gulai_regionalna.pdf (дата звернення: 21.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026